

AQSH DA ILM-FAN TARAQQIYOTI

Ilmiy rahbar: Botirova Hakima

Jizzax viloyati katta o'qituvchisi

Pedagogika universiteti

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Chet tillar fakulteti 2-kurs talabasi

Abdullayeva Nasiba O'ktamovna

Annotatsiya: Amerika Qo'shma Shtatlari davlat sifatida shakllangan dastlabki yillardan boshlab xorijiy fuqarolar ommaviy ravishda ko'chib kela boshladi. AQSh siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri tashqi migratsiyadan etuk mutahassis kadrlar oqimini mamlakat salohiyati uchun ta'minlash, shu o'rinda mamlakat ilmiy salohiyatini yuksaltirishdan iborat edi.

Kalit so'zlar: AQSH, Germaniya, Yaponiya, Buyuk Britaniya, Talim jarayoni, ta'lim bosqichlari, BMT, Yunesko, Yunisef, boshlanSich ta'lim, O'rta ta'lim, magistratura, doktorantura 2yillik ta'lim, 9 yillik ta'lim, II yillik ta'lim.

Annotation: The United States of America was initially formed as a state and began attracting foreign citizens in large numbers from the early years. One of the key directions of US policy was to provide trained personnel from external migration to ensure national competence, which aimed at enhancing the scientific competence of the country.

Keywords: USA, Germany, Japan, Great Britain, education process, education levels, UN, UNESCO, UNICEF, primary education, secondary education, master's degree, doctoral studies, 2-year education, 9-year education, II-year education.

Аннотация: С первых лет становления Соединённых Штатов Америки как государства, иностранные граждане начали массово иммигрировать. Одним из приоритетов политики США было обеспечение притока зрелых специалистов из зарубежной миграции в потенциал страны, тем самым увеличивая научный потенциал страны.

Ключевые слова: США, Германия, Япония, Великобритания, Образовательный процесс, этапы образования, ООН, ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ, начальное образование, среднее образование, степень магистра, докторская степень, 2-летнее образование, 9-летнее образование, Годовое образование.

Ishlarining yo'lga qo'yilishi, maktablarda amalga oshirilganini o'rganish orqali biz mustaqil respublikamiz milliy ta'lim tizimlarini yangitdan tashkil qilishda, ta'limtarbiyada, maktab ishini tashkil etishda eskirib, o'z dolzarbligini yuqotib ta'limida davlat va jamiyat talabi hamda manfaatlari aks etib turishi kerak. Ilmiytexnika taraqqiyoti, yangi texnologik revolyutsiya sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsata

oladigan jamiyat a•zolarini yetishtirib berish, yosh avlodni kasbhunarga yo 'naltirish hamda o'rta ta • limning ko'p variantli uchinchi bosqichini joriy etish, ta'lim-tarbiya berishda eng ilg'or pedagogik vositalarni qo'llash, ta'limda tashabbuskorlik va ijodkorlikka keng yo'l ochish, uning eng maqbul tizimlarini yaratish kabi jahon tajribalarini o'rganish maqsadga muvofiqdir. Bugungi kunda keng ko'lamdagi isloxotlarni uz boshidan kechirayotgan bizning ta'limimiz uchun bu katta ahamiyatga ega. Keyingi yillarda jahon ta' limi bo'yicha ko'pgina maqolalar, broshyuralar, qo'llanmalar chop etildi, unga bag'ishlab seminarlar, anjumanlar, o'qishlar, uchrashuvlar o'tkazildi. Bu bizning ta'lim tizimimizda, chet ellarda o'quv-tarbiya ishlarining yo'lga qo'yilishiga e'tibor va qiziqishning tez sur'atlar bilan o'sib borayotganligidan dalolatdir. Xalq ta'limi tizimlarida jahon ta'lim tizimini o'rganish bilan shug'illanuvchi muassasalar xam tashkil topmoqda. Jahon ta' limi tizimlaridan bizning mutaxassislarni voqif qilishda BMTning O'zbekistondagi vakolatxonasi, elchixonalar, AQSHning Tinchlik Korpusi mutaxassislari, Germaniya xalqaro rivojlanish fondi, AKSELS markazi, Adenauer jamg'armasi, Fransiya madaniyat markazi, Britaniya Kengashi, Gyote instituti, YuNESKO va YuNISEFning vakolatxonalari va boshqa ko'plab tashkilotlar yaqindan yordam bermoqdalar. Xozirgi paytlarda rivojlangan mamlakatlar o'kuv dasturiga integratsiyalashtirilgan kurslarni kiritish to'la amalga oshirishdi. Maktablarda amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim ishini tabaqalashtirish muammolarini keltirib chiqardi. Iqtisodiy rivojlangan xorijiy mamlakatlarda ta'limni tabaqalashtirish eng dolzarb masalaga aylangan. Ta'lim oluvchilarni tabaqalashtirib o'qitish xorijiy mamlakatlarda asosan boshlang'ich ta' lim kursidan keyin amalga oshiriladi. Masalan, fransuz pedagoglari ta'lim jarayonida sinf ta'lim oluvchilarini uch tabaqaga ajratib o'qitishni afzal ko'radilar. Bular quyidagilar •

I. Gomogenlar — matematika va gumanitar yo'nalishda ish olib borsa bo'ladigan ta'lim oluvchilar.

2. Yarim gomogen — tabiiy turkumdagi fanlarni o'zlashtira olishga moyil ta'lim oluvchilar.

3. Gegeron — barcha predmetlarni har xil saviyada o'zlashtiradigan ta'lim oluvchilar va hokazo. Germaniya maktablarida sinfda ta'lim oluvchilar sonini qisqartirish sari yo'l tutilgan. Bunday ta'lim oluvchilarni — har biriga individual paketlar (topshiriqlar) tarqatiladi. Topshiriqlarni ta'lim oluvchi mustaqil bajaradi, lozim bo'lganda u pedagogdan konsultatsiya oladi. Yuqorida bayon qilinganlardan ko'zda tutilgan maqsadlari : Maktablarning insonparvarlik, umuminsoniylik yo'nalishlarini kuchaytirish. Ta'lim oluvchi shaxsini shakllantirishning eng samarali yo'llarini qidirib topish. Tarbiyaning yangi formalarida — ta'lim oluvchilar kengashi, maktab kengashlaridan, tarbiyaviy o'yinlardan foydalanish. Maktab o'quv dasturlarini ixtisoslashtirish, fanlarning o'zaro aloqasini mustahkamlash, takomillashtirish. Maktabni mehnat, insoniy faoliyat bilan yaqinlashtirish, kasbga yo'naltirish ishlarini

qayta tashkil etish. Tabaqalashtirib o'qitishni YO' Iga qo'yish, maxsus o'kuv muassasalarini (ham talantlar, ham aqliy, jismoniy zaif ta'lim oluvchilar uchun) rivojlantirish. Yangi, ya'ni o'quv texnik vositalarini ta'limdagi salmoqni oshirish, pedagoglar korpusida kompyuter ta'limini yo'lga ko'yish. Pedagogik g'oyalarni amalga oshirishda keng qamrovli eksperiment tadqiqotlarni amalga oshirishdan iboratdir.

AQSH TA'LIM TIZIMI

Amerika Qo'shma Shtatlarida ta'lim tizimining tuzilishi quyidagicha: Bolalar 3 yoshdan 5 yoshgacha tarbiyalanadigan maktabgacha tarbiya muassasalari; I - 8sinflargacha bo'lgan boshlang'ich maktablar (bunday maktablarda 6 yoshdan 13 yoshgacha o'qiydilar); 9-12-sinflardan iborat o'rta maktablar (bu maktablarda 1417 yoshgacha bo'lgan bolalar ta'lim oladilar). U quyi va yuqori bosqichdan iborat. Amerika Qo'shma Shtatlarida navbatdagi ta'lim bosqichi oliy ta'lim bo'lib, u 2 yoki 4 yil o'qitiladigan kollejlardir hamda dorilfununlardir. AQShda majburiy ta'lim 16 yoshgacha amal qiladi. Bu mamlakatdagi o'quv yurtlari davlat, jamoa tasarrufida, xususiy va diniy muassasalar ixtiyorida bo'lishi mumkin. Amerikada 3 yoshgacha bo'lgan bolalar tarbiyasi bilan onalar shug'ullanadilar, lekin ularga hech qanday imtiyozlar berilmagan. 5 yoshdan esa "Kinder garde" deb ataluvchi tayyorlov muassasalarida ta'lim boshlanadi. Boshlang'ich maktab 6 yoshdan to 13- 15 yoshgacha bo'lgan bolalarni qamrab oladi. Bu boshlang'ich maktablarda umumiy savodxonlik va kasbga yo'naltirish vazifalari hal etiladi. Sinfdan-sinfga ko'chish ta'lim oluvchining o'zlashtirganlik darajasiga bog'liq. Boshlang'ich ta'lim turli shtatlarda turlicha belgilangan (4, 5, 6, 8 yil). Maktablarda turli hil to'garaklar, uchrashuvlar, shoular va sayohatlar uyushtiriladi, ammo ularning hammasiga haq to'lash lozim. O'rta maktablar quyi va yuqori bosqichlardan iborat. Sinfni bitirgan talabalar tanlov asosida o'rta maktabga qabul qilinadi. O'rta maktablarda quyidagi to'rt yo'nalishda kasb-hunar asoslari berib boriladi: Kasb-hunar ta'limi; Biznes ta'limi; Savdo va sanoat ta'limi; - qurilish ta'limi. Oliy ta'lim esa quyidagi 4 asosiy bosqichda amalga oshiriladi: Kichik mutaxassis 2 yillik kollejlardir. Bakalavr 4 yillik kollejlardir. 4 yillik kollej yoki dorilfununni tugatgandan so'ng, 1-2 yillik magistr maktabi. 5. Doktorantura. Oliy ta'limda ikki yo'nalish mavjud: Ta'limni individuallashtirish Talabani mustaqil ishlashini amalga oshirish. Pedagog yo'naltiruvchi rol o'ynaydi. Asosiy maqsad talaba intellektini mashq qildirish va mantiqiy fikrlashga o'rgatishdir. Yuqoridagilardan kelib chiqib xulosa qilish mumkinki, AQSh o'rta maktablarida o'z ta'lim oluvchilariga uch yo'nalishda:

akademik, kasb-hunar, umumiy yo'nalishlarda bilim beradi. AQShda har bir ta'lim oluvchiga fanlar bo'yicha Olgan bilimlari jamlangan attestatlar beriladi. Kollejlarda o'qish istagida xujjat topshirgan pedagoglar yuqori O'rta maktabning so'nggi ikki yili bilimlari hajmida kirish test sinovlaridan o'tkaziladi. O'g'il-qizlarning tanlagan kasbga layoqati va qobiliyati ham aniqlanadi.

Хулоса

Bundan tashqari, Qo'shma Shtatlarda chet ellik mutaxassislarni jalb qilishga qaratilgan bir qator davlat dasturlari mavjud. Shunday qilib, vizaning maxsus turlari mavjud - H-IB (2007 yilda 65 ming mutaxassis va Amerika universitetlarining 20 ming bitiruvchisi uni Olgan) va uning ba'zi "egizaklari" (masalan, Avstraliya fuqarolari shunga o'xshash E-3 vizasini olishadi) . Xalqaro ta'lim instituti ma'lumotlariga ko'ra, hozirda AQShda 90 mingga yaqin ilmiy darajaga ega xorijlik mehnat qilmoqda.

Фойдаланилган адабиётлар ро'yxати:

1. B. X. Xodjayev Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti, Toshkent2017.
2. I.J. Xasanboyev va boshqalar, Pedagogika nazariyasi va tarixi, Toshkent- 2021
3. Khaydarov, S. A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history Of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. In Conference Proceedings (pp. 41-43).
4. Davrenov, J., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA xvi-xviii ASRLARDA YAPONIYA DAVLATI TARIXINI AHAMIYATI. Scientific progress, I (6).
5. Narmatov, D., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDAISPANIYA xv-xvii ASRLARDAGI TARIXI. Scientific progress, 1(6).
6. Elguzarov, B. B. O. G. L., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA MITANNI DAVLATCHILIGINING O'RN VA AHAMIYATI.Scientific progress, 1(6), 616-619.
7. Erkinov, A. S. O., & Haydarov, S. (2021). YUNON-BAQTRYA PODSHOLIGINING IJTIMOYI TUZIMI, XO'JALIGI VA MADANIYATI.Scientific progress, I (6), 620-622.
8. Nematov, M. D. O., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI ORGANISHDA SHUMER-AKKAD DAVLATCHILIGINING ORNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, I (6).
9. Ermatov, E, & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA 18701914 YILLARDA ANGLIYANING O'RGANILISHI. Scientific progress, 1(6).
10. Do'Stmurodov, S., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA XVIXVIII ASRLARDA HINDISTONNI O'RGANISH. Scientific
11. Botirova, Hakima. "Translation Methods in Literary Translation." Scienceweb academic papers collection (2021).
12. Botirova, Hakima. 2021. «LITERARY TRANSLATION AND CULTURE». Журнал иностранных языков и лингвистики 2 (3). <https://matinfo.jdpu.uz/index.php/fll/article/view/985>